

جمهوری اسلامی ایران

معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان
کانون مدیریت دارایی های فکری

مالکیت فکری، مجهول معادله‌ی هوش مصنوعی

بسمه‌ای تعالی

مالکیت فکری، مجهولِ معادله‌ی هوش مصنوعی

شراره هدایتی؛ دانشجوی دکتری مدیریت فناوری

جمهوری اسلامی ایران
معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان
کانون مدیریت راهبردی دانش‌های نو

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کد موضوعی: RE-1403-005	شناسنامه گزارش
<p>عنوان گزارش: مالکیت فکری، مجهول معادله‌ی هوش مصنوعی</p> <p>نام گروه: پژوهش و سیاستگذاری</p> <p>نویسنده (نویسندگان):</p> <p>شراره هدایتی</p> <p>ناظر (ناظران):</p> <p>مرتضی براتی</p> <p>واژه‌های کلیدی: IP، خلاقیت، AI، فناوری، اصالت</p> <p>تاریخ تهیه و انتشار: مرداد 1403</p>	

فهرست مطالب

- پیشگفتار 5
- فکر 6
- هوش مصنوعی 7
- مالکیت فکر و هوش مصنوعی 8

پیشگفتار

در دنیای امروز که قطار تحولات و توسعه فناوری با سرعت در حال حرکت است، توجه به مالکیت فکری^۱ به عنوان یکی از زیرساخت های اساسی توسعه اقتصاد دانش بنیان، اهمیت بسزایی دارد. مالکیت فکری برای دستیابی به موفقیت و رشد اقتصادی، ایجاد و توسعه محصولات جدید و خلاقانه امری ضروری می باشد. بنابراین توسعه و بهره برداری از آن جهت ایجاد مزیت رقابتی امروزه یک اصل است و با در نظر گرفتن مفاهیم آن در قالب شناسایی چابستی اندیشه و فکر و توجه به ویژگی های حقوقی مالکیت فکری در استفاده از هوش مصنوعی، می توان به خلق ثروت و توسعه ملی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی امیدوار بود.

¹- Intellectual Property (IP)

فکر

غالباً، زمانی که در خصوص مالکیت فکری بحث می شود، آنچه که بادی امر به ذهن متبادر می شود، ویژگی حقوقی آن است؛ ولیکن توجه و شناخت ارزش اندیشه و فکر در محوریت مالکیت فکری قرار دارد. ساختمان "شناخت انسان" از سنگ بنای "فکر"^۲ تشکیل شده است که شامل آجرهای بی شماری از "فرآیندهای ذهنی" است که تصمیم گیری، حل مسئله و خلاقیت را هدایت می کند. فکر یکی از اعمال ذهنی بشر و چه بسا شگفت انگیزترین آنهاست که تصویرپذیری از دنیای خارج، یادآوری، تجزیه و ترکیب، تجرید و تعمیم و استدلال را بر عهده دارد. به عبارت دیگر: تفکر نوعی سرمایه گذاری اندیشه است برای تحصیل سود و اضافه کردن بر سرمایه اصلی. در تعریف کامل تری از فکر می توان آن را به عنوان فرآیند شناختی تعریف کرد که مغز با روش های مختلفی اطلاعات را به افکار تبدیل می کند و این روش ها همان "انواع تفکر" هستند که به ما کمک می کنند تا بتوانیم ورودی های موجود در محیط و اطراف خود را رمزگشایی و برای ساختن ایده ها، باورها و قضاوت ها تفسیر، تجزیه و تحلیل و ترکیب کنیم. همچنین دریافت اطلاعات جدید و ادغام آن با دانش قبلی را تسهیل و در وهله مهم تر، بستر مناسبی برای ایجاد ایده های نو، ابتکار و پیشرفت در زمینه های مختلف فراهم می کند.

فرایند تفکر را می توان به مثابه قطعات پازلی تشبیه نمود که عبارتند از: استدلال، حل مسئله، خلاقیت، تصمیم گیری و حافظه.^۳

²- Thought

³ -استدلالتوانایی فرد برای تحلیل و ارزیابی اطلاعات، برقراری ارتباط میان مفاهیم و رسیدن به نتایج منطقی. حل مسئله فرآیند یافتن راه حل مناسب برای مشکلات و چالش های پیش رو.

هوش مصنوعی

هوش مصنوعی⁴ در سال ۱۹۵۶ میلادی تبدیل به شاخه‌ای آکادمیک شد و پس از طی فراز و نشیب‌هایی از خوش‌بینی و یأس و خلق فناوری‌های جدید، موفقیت بودجه‌های تحقیقاتی این حوزه مجدداً احیا گشت. تحقیقات هوش مصنوعی رهیافت‌های متفاوتی نظیر: شبیه‌سازی مغز، مدل‌سازی حل مسئله توسط مغز انسان، منطق صوری و ... را به کمک یادگیری ماشینی پشت سر گذاشت که عمیقاً مرهون آمار ریاضیاتی بود و به حل چندین مسئله چالش برانگیز در صنعت و فضای آکادمیک کمک نمود⁵.

هوش مصنوعی به عنوان یک فناوری پیشرفته^۴ می‌تواند به عنوان یک عنصر شتابدهنده در مسیر حرکت به سوی تحول دیجیتال عمل نماید. هوش مصنوعی از دو بخش **هوش** و **مصنوعی** تشکیل شده که واژه هوش به معنای عملکرد ذهن در برقراری ارتباط با محیط و واژه مصنوعی، به معنای ساخته دست بشر، به هوش نسبت داده شده است. هوش مصنوعی یک ماشین محاسبه‌ای با قدرت انجام همان وظایفی است که هوش طبیعی انسان انجام می‌دهد؛ یعنی قادر است اعمالی را که

خلاقیت توانایی برای تفکر نوآورانه و تولید ایده‌های جدید و بدیع.

تصمیم‌گیری: فرایند انتخاب از میان گزینه‌های مختلف با در نظر گرفتن جوانب مثبت و منفی هر گزینه.

حافظه توانایی ذخیره، بازیابی و به کارگیری اطلاعات در فرایند تفکر.

4- Artificial intelligence

5- Funding initiatives in the early 1980s: [Fifth Generation Project](#) (Japan), [Alvey](#) (UK), [Microelectronics and Computer Technology Corporation](#) (US), [Strategic Computing Initiative](#) (US)

6- [HITECH](#)

به هوش انسانی احتیاج دارد، به انجام برساند. در نهایت می توان هوش مصنوعی را این گونه تعریف کرد: یک اصطلاح اشتراکی برای سیستم های کامپیوتری است که می توانند محیط خود را حس کرده، فکر کنند و در واکنش به آنچه حس می کنند، عمل کنند.

مالکیت فکر و هوش مصنوعی

هوش مصنوعی به عنوان یکی از فناوری های نو، تأثیر بسزایی بر اقتصاد، فرهنگ، تولید، توزیع گذاشته و خواهد داشت و آینده پژوهی و پیش بینی ها نیز حاکی از افزایش این تأثیر در آینده نه چندان دور است. با این تفسیر به یکی از موضوعات مهم در حیطه مالکیت فکری تبدیل شده است، چرا که هدف اصلی **مالکیت فکری** به رسمیت شناختن تولد نوآوری هاست، به گونه ای که انگیزه لازم جهت نوآوری، ابداع، ابتکار و خلاقیت را در جامعه ایجاد کند. درک اهمیت این موضوع، سیاست گذاران و خبرگان مالکیت فکری را به انجام پژوهش های گسترده در خصوص تأثیر هوش مصنوعی بر اکوسیستم (بوم سازگان) مالکیت فکری، واداشته است.

بنابر آنچه گفته شد، مالکیت فکری همانند یک شمشیر دو لبه فرصت ها و تهدیدهایی را برای جامعه بشری ایجاد کرده است. با این توضیح که از یک سو با بهره گیری از سرعت تولید محتوای غنی و به اشتراک گذاری آسان آن از قبیل: متن، تصویر، صدا و منافع کثیری را به ارمغان خواهد آورد و از سوی دیگر، ایجاد تعادل میان حقوق مالکیت فکری صاحب اصلی محتوا و کاربر، مستلزم اتخاذ تدابیر و اقداماتی است؛ که احتمالاً هزینه هایی را برای جامعه داشته باشد.

بنابراین از نگاه مالکیت فکری، هوش مصنوعی تقابل **اصالت و مالکیت** است.

با توجه به تعریف مختصری که از فکر و هوش مصنوعی ارائه شد پر واضح است که فناوری هوش مصنوعی و توسعه آن از طریق آموزش و یادگیری، اطلاعاتی را به ماشین منتقل می کند که به جای انسان فکر، تحلیل، تفسیر، ترسیم و پردازش کند و در انتها خروجی را با توجه به ابعاد مختلفی از ادراک، توجه، حافظه، زبان، حل مسئله و استدلال ارائه دهد. بنابراین گویی به زبان ساده جایگزینی برای مغز انسان به هنگام تصمیم گیری و محاسبه خواهد بود. لذا هوش مصنوعی را به علت ماهیت آمیختگی آن با فکر دستکاری شده، می توان نوعی فکر شبیه سازی شده دانست.

با اندکی تأمل در خصوص رابطه فکر و هوش مصنوعی می توان پی برد که مفهوم ابتکار در آثار پدیدآمده توسط هوش مصنوعی مجهول مهمی است و با ورود این فناوری به عرصه های مختلف زندگی و متحول شدن مفهوم ابتکار، خلاقیت، نوآوری و ابداع، تعادل میان حق جامعه برای استفاده از فناوری و حق صاحب اثر و دارنده بر هم خواهد خورد؛ لذا رسالت مالکیت فکری را در این بین می توان ایجاد تعادل میان کفه های ترازو در نظر گرفت. بنابراین اگر تصور کنیم تعیین پدیدآورنده، مخترع و مالک، نحوه حمایت از اثر پدید آمده، پارامترهای معادله چند مجهولی پیشرفت های ناشی از هوش مصنوعی هستند، یافتن مقادیر شدنی که در این عبارت صدق می کنند، از ضروریات دنیای امروز خواهد بود.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان
معاونت مدیریت دارایی های فکری

